

AZ EGYSÉGES ÉS SOKFÉLE KERESZTÉNY KÖZÖSSÉG

Tanulmányunk témája: egység és különféleség a keresztény közösségben. Helyesebben inkább elméltedésről, mint tanulmányról van szó. Célja nem annyira a fogalmi tisztázás, inkább a nagyobb érzékenység fölkelése az iránt, mennyire meg kell őriznünk az egységet, s ugyanakkor mennyire tisztelnünk kell a különbözőséget. E fogékonyság jó megalapozásához szükséges, hogy alapjaiban értsük meg, miről van szó. Vissza kell térnünk ahhoz a gazdag egyszerűséghez, amelyből az igazi sokféleség származik.

Az egység és a különféleség: tények

Ha megadhatnák valakinek, hogy fölemelkedjék a közönséges halandók közül, és végigtekintse a föld felszínét s rajta mindenfelé a keresztények gyülekezeteit, észrevenné, mennyire különbözik egyik csoport a másiktól. Nemcsak hogy más-más nyelvűek, fajúak és színűek, hanem istentiszteletük módja is különböző, és különféle szervezeti mintákat követnek. Közelebbi megfigyelés azt is nyilvánvalóvá tenné, hogy a különböző csoportok a keresztény élet más és más oldalát hangsúlyozzák, nagy változatossággal értelmezve és élve meg keresztény elkötelezettségüket. A keleti keresztények istentisztelete nem ugyanaz, mint nyugati testvéreiké. Az afrikaiak vallásos összejöveteli más-képpen folynak le, mint az európaiaké. Dél-Amerika egyházait a keresztény tanítás más oldalai foglalkoztatják, mint a lengyelekét. De azért minden ilyen különbségen túl mulhatatlanul észrevenné a megfigyelő, hogy valami szoros kötelék tartja össze és teszi eggyé mindannyiukat. Imáik ugyanahhoz az Istenhez szállnak, és ugyanabból a hitből fakadnak: hisznek az ő hatalmas tetteiben az emberi történelem során. Továbbá a helyi egyházak maguk között is egységet alkotnak, amelyben a római egyház kiemelkedő helyet foglal el. Különbőség és egység jellemzi a keresztény közösségek életét.

Ha megadhatnák valakinek, hogy kiemelkedjék az idő szűk keretéből, és áttekintse a keresztény egyházak történetét, egyik korból a másikba haladva még nagyobb különbözőséget venne észre életükben. Látná, hogy a keresztény kor kezdetén egyes közösségek a zsidóság adott társadalmi és vallási szerkezetén belül létrejött buzgó gyülekezetek voltak, mások viszont a megtért pogányok önálló csoportjaiként indultak. A más és más helyen született gyülekezetek összefűző köteléke néha csak egy vándor apostol volt, akinek megérkezését sohasem lehetett biztosan kiszámítani. De mind egy szívvel, egy lélekkel hitték, hogy Jézus feltámadt halottaiból, és Úr mindörökké. Istentiszteletük mindenhol egyszerű volt. Középpontja a megemlékezés Uruk eljövételéről, szolgálatáról, haláláról és feltámadásáról, rituális vacsora formájában. Ebből a szerény kezdetből egy gazdag szervezet fejlődött ki, és lassan létrejött a világegyház, amit ma ismerünk. De a különbségek ellenére, amit az egymást követő keresztény

nemzedékek felmutattak, történelmük szerves egységet is árul el. Ezt a folytonosságot a mustármagról szóló példabeszédében előre megjósolta Az, akit mindenkor tanítójuknak vallottak: a kicsiny, jelentéktelen magban benne rejlik a képesség, hogy nagy fává növekedjék. Kicsiny csoportok nagy Egyházzá nőttek. Nem számít, milyen különfélék voltak a történelem során: egységüket nem vesztették el.

A keresztény egyházban van különféleség és van egység. Ez tény. És ez a tény meggondolásaink kiinduló pontja.

Próbáljuk megérteni a tényeket

Mi egyszerű halandók nem emelkedhetünk tér és idő korlátai fölé. De még így is észrevehetjük az imént leszögezett tényt. Vannak, akik ebben szép összhangot találnak; vannak, akik bajt okozó zavaró tényezőt látnak.

Igen, ez a probléma: Ismerjük a tényt, de hogyan értsük és magyarázzuk? Kérdések vetődnek föl. Csakugyan engedjük-e meg a különféleséget? Igazán sürgessük-e az egységet?

De még ha el is fogadjuk, hogy mind a kettő szükséges, különféleség is, egység is, élő összhangba fűződve, akkor is megmarad a kérdés: mennyi különféleség egészséges a testnek, illetőleg mekkora egység növeli a tagok életét? A bölcsesség abban áll, hogy megtaláljuk az egyensúlyt a kettő között. De hogyan?

Fontos megválaszolnunk ezt a kérdést, mert meg kell bírálunk az egyház jelenlegi életmegnyilvánulásait. A bölcsesség igénye szerint egyeseket korlátozni, másokat erősíteni kell.

Ezenfelül a jövő számára is terveznünk kell. El kell döntenünk, hogyan hozzuk létre ezt a helyes egyensúlyt. Például, mint jól tudjuk, az egyházjog felülvizsgálat alatt áll, következésképpen az Egyház egész szervezeti felépítése reform elé néz. Hogyan lehet hát okosan megalkotni egy olyan jogrendszert, amely segíti a közösségeket életük kibontakoztatásában, és nem nyűgözi őket mozdulatlan egyformaságba?

Van egy még nagyobb, minden kor számára jelentős kérdés is: hogyan kezeljük a különféle teológiákat? Milyen messze mehet valaki Isten szavának különböző magyarázatában anélkül, hogy megbontaná a közösség belső egységét?

Jogos kérdések ezek. Általuk a hit megismerésére és megértésére törekszünk. Igaz ismeretből helyes cselekvés következik.

Mindezekre a kérdésekre nem lehet egy rövid tanulmányon belül felelni. De egy kis cikkben is lehet valamennyire behatolni az egység és különféleség témájának megértésébe. Ez a szándékunk.

Központi tárgyunk a találkozás Isten kinyilatkoztatása és annak emberi befogadása között. Az egység forrása Isten cselekvésében van. A különféleség az emberi személyek válaszaiban.

Tegyük most félre, legalábbis egyelőre, az elméletet, és összpontosítsuk figyelmünket ismét, ezúttal már határozottabban, két példára.

Egység és különféleség a keresztény történelemben

Ha újraolvassuk például a Niceai Hitvallást (első formáját 325-ben írták), különösebb vizsgálat nélkül látjuk, hogy a szöveg nagyrésze történet. Elmondja, mit tett Isten a népéért. Isten megteremtette az eget és a földet. Isten Fia lejött a mennyből; a Szentlélek által testet öltött Szűz Mária méhében, és emberré lett. Poncius Pilátus alatt keresztre feszítették. Meghalt és eltemették. Harmadnapon feltámadott halottaiból, és fölment a mennybe. És így tovább. Amit Isten egykor tett, az tovább él a keresztények emlékezetében.

Amit Isten tett, az abszolút tény. Ilyen tényben nincs helye semmiféle egység–különféleség viszonyoknak. Isten teremtetlen Fia vagy megszületett egy asszonytól történelmünk keretein belül, vagy nem. Vagy meghalt és feltámadt halottaiból, vagy nem. A tények egyediek, fennállnak örökre. Maga Isten sem változtathatja meg őket.

Továbbá Istennek az emberi történelemben való beavatkozása nem szorítkozik a múlt eseményeire. Mi keresztények hisszük, hogy Krisztus Lelke a jelenben is fenntartja az Egyházat és működik benne, különösen a szentségek által. Életet ad. Táplálja az élőket. Gyógyítja a betegeket. Sokféleképpen támogatja és erősíti a közösséget. A Lélek e cselekedetei is valamiképpen abszolútok. Egyediségükben maradandók. Ha egyszer megtörténtek, maga Isten sem tudja megváltoztatni őket.

Már most Istennek minden cselekedete a múltban vagy a jelenben emberek közt történt, illetőleg történik. „Értünk emberekért, a mi üdvösségünkért“ jött el. Akik hittek benne, azok csodálják hatalmas tetteit. Pontosan itt, az emberek válaszában találjuk meg a különféleség forrását. Emberi személyek értik meg Isten tetteit, mondják el működésének történetét, – különféle módon.

Mint hogy senki sem tud egyetlen pillantással behatolni e titokzatos történések mélyeibe, sokféleképpen lehet őket tudomásul venni, megérteni és elbeszélni. Így például Jézusnak egyetlen élettörténete volt, de az evangélisták négyen voltak, s mindegyikük másképpen mondta el. Tehát már a keresztény történelem kezdetén megtaláljuk az egységet és a különféleséget. Az ismeret forrása egy volt, de az emberek sokféleképpen fogadták be. Mint ahogy a fényforrás: a nap ugyanaz, de sugarai miriádnyi különféle módon verődnek vissza az elért tárgyakról.

Erre a szempontra irányítjuk most figyelmünket, és pontosabban így fogalmazzuk meg: az Egyházban tapasztalható különféleség az embereknek Isten kinyilatkoztatására adott válaszából fakad. Tudjuk, hogy ez nem az egyetlen magyarázata a dolognak, egész biztosan nem. De jelentős szempontja. Azonkívül elég jól meggondolható ezen a kis elmélkedésen belül.

Egység és különféleség a mai Egyházban

A mai Egyházban talán legszembetűnőbb példája az egységnek és különféleségnek a keleti és a nyugati egyház különböző felfogása a keresztény misztériumokról. A keleti egyház folytatja a korai századok egyházatyaíának mód-

szerét. Ha vannak új meglátásaik, azok inkább a misztériumok állandó szemléletéből vagy misztikus ihletből fakadnak, mint újonnan szerzett filozófiai fogalmakból.

A nyugati egyház a 12–13. században mély változáson ment át. Teológusai fölfedezték Arisztotelész bölcséleti rendszerét, és elkezdték használni módszereit a keresztény kinyilatkoztatás titkainak magyarázására. Így miközben Kelet továbbra is gazdag költői formákban beszélt a Szentlélek bennünk lakozásáról, Nyugat a kegyelem, a beöntött és szerzett erények, az érdemszerző cselekedetek stb. kifinomult és pontos fogalmi értelmezéséig jutott. Világos, hogy a Lélek és jelenléte nem volt más keleten és más nyugaton; ugyanúgy világos, hogy sokféleképpen magyarázták.

Ugyanígy különbözőképpen közelít a két egyház a szentmise, az Eukarisztia titkához. A keletiek számára a liturgikus cselekmény szervesen egy, és még fogalmilag sem szabad részekre metélni. Szerintük az adományok, a kenyér és bor átváltozása csak az epiklézis, a Szentlélek segítségül hívása után megy teljesen végbe. A nyugatiak ugyanezt a liturgiát tudományosan elemzik. Meghatározzák a szentség formáját és anyagát. Az átváltoztatás szavait úgy veszik, mint amelyek külön-külön hatékonyak a kenyér és a bor fölött, bizonyos beteljesedést jeleznek, bár a cselekmény lényegileg még nem teljes. Nem tartják a Szentlélek segítségül hívását a szentség lényegéhez tartozónak. A keletieknek az ilyen magyarázat töredékes látásmód; a nyugatiak szemében eleget tesz a tudományos teológia követelményeinek. Megint világos, hogy az áldozati adományokat megszentelő Lélek egy; a hívők értelmezése viszont sokféle.

Térjünk vissza a tények magyarázatához

Láttunk példákat az egységre és különféleségre mind a keresztény közösség múlt történetében, mind jelen életében. E bonyolult események ténye nem tagadható, de megmarad a feladat, hogy megmagyarázzuk őket. Most erre fordítjuk figyelmünket.

Célunk valójában az, hogy fölfedezzünk néhány – ha nem is minden – benső törvényt, amelyek a közösségben a jó egyensúly kialakulását irányítják. Hogyan járunk el ennek érdekében?

Indítványunk: képzeljünk el egy történelmi színjátékot. Ott vannak a dráma szereplői: először is Isten, aki belép az emberi történelembe, tevékeny részt vesz benne, és szól az emberekhez; azután körülötte valamennyi emberi személy a föld egész színén, alakítva a történelem folyását és alakulva általa; mind látják és hallják a jeleket, amelyeken át Isten közli magát velük. Végül ott van Isten Lelke, aki benne lakik az emberekben, és összetartja közösségeiket; sohasem látható emberi szemmel, sohasem szól emberi szóval, mégis értelmet és erőt önt a keresztény emberekbe és közösségeikbe.

Vagyis a megértést keresve kissé szokatlan módszert követünk. Ahelyett hogy elvont fogalmakkal és személytelen állításokkal dolgoznánk, arra hívjuk meg az olvasót, hogy az egész témát személyes viszonyok alakjában fogja fel. Így megtaláljuk Istent az emberi történelem színpadán, és látjuk a neki felelő

emberi személyeket. A Lélek rejtett jelenlétéből is felfogunk valamit. A színpad mérhetetlen: de ha reá tekintünk, sokkal többet tanulhatunk, mint szoros logikai okoskodással.

Isten belép az emberi történelem színpadára

Zsidók és keresztények egyaránt hiszik, hogy Isten valamiképpen belépett az emberi történelem színpadára. Az, Aki Van, nem magányos, teremtett világtól elszakadt lény. Nagyon is érdeklí gyermekeinek élete. A zsidó hagyományban azonban mindenkor bizonyos távolságban marad attól, ami korlátolt, teremtett valóság. Amikor közli magát emberi lényekkel, dicsőségébe rejtőzik. A keresztény hagyományban nem ragaszkodik erőszakosan istenségéhez, hanem magára veszi alacsony állapotunkat, és emberré lesz. Mi ehhez az utóbbi hagyományhoz tartozunk. Mi a megtestesülést és mindazt, ami belőle következik – Jézus születését, szolgálatát, halálát és feltámadását – úgy tekintjük, mint Isten tetteit az emberi történelemben. Igaz, hisszük a zsidókkal együtt, hogy Isten szólt a próféták szavával. De azt is valljuk, hogy elküldte Fiát, hogy beszéljen az Ország titkairól és az oda vezető útról.

Isten cselekedett és beszélt az emberi történelemben. Egyedülálló és abszolút tény, soha többé ki nem törölhető. Itt van minden egység nyilvánvaló forrása.

Különbséget kell azonban tennünk a cselekvő és a hozzánk szóló Isten között. Cselekedetei, amilyenek megtestesülése, halála és feltámadása, nincsenek emberi nyelvhez kötve. Előttünk állnak, egyetlen, oszthatatlan, változhatatlan voltukban, nem számít, hány nyelv próbálja kifejezni őket. Amikor viszont szólt az Isten, akár prófétái, akár Fia által, beszéde az emberi nyelv bizonyos mértékben viszonylagos világának vált a részévé, ahol minden kifejezés, minden mondat a kulturális és történelmi körülmények által meghatározott összefüggésbe illeszkedik.

Minden nemzedék keresztényei visszatérnek Isten tetteihez, hogy szemléljék, ami történt, és Isten szavaihoz, hogy hallgassanak arra, amit mondott.

Az emberek felelnek

Nincs másképpen kinyilatkoztatás, csak ha vannak személyek, akik hallják és látják. Valóban, a történelem színpadán ott vannak az emberi személyek, akiket Isten hatalmas tettei megragadnak és akiknek beszéde szól. De az ember sokrétű teremtmény; és itt érünk a különbözőség gyökeréhez.

Az ember isteni szikrát hord magában. Mindent megértő ismeretre vágyakozik. Minden jót birtokolni szeretne. De sokféleképpen határolt világban él, és meg kell maradnia szűk birodalmában. Így amikor rácsodálkozik Isten működésére, olyan jeleken át kell ezt főlfedeznie, amelyek érzékein keresztül érnek el hozzá. Amikor hallja Isten szavát, ki kell kutatnia az értelmét. Bizonyos időbe telik, míg valamennyire világosan ki tudja bontani, mi történt, mit közölt vele. Ez a küzdelem rendszerint megelőzi a megadás aktusát annak a titok-

zatos személyiségnek, aki a külső eseményeken és az emberi szón át közli magát. A megadás csak akkor válik teljessé, ha az ember elhatározza, hogy nem kevesebbel, mint életének cselekedeteivel adja meg a választ.

De minden ember adta válasz fokozatos és korlátozott. Az emberek nem tudnak egyszerre behatolni a végtelen Isten tetteibe és szavaiba. Ami forrásában egy, azt a kereső elmék sokféle módon tükrözik.

Azonkívül az emberek nem egymástól elszigetelve élnek, hanem közösségeket alkotnak. Így Isten kinyilatkoztatására adott válaszuk a közös megértés és elhatározás közegein is áthalad. Következésképpen a kezdet kezdetétől fogva találunk különbségeket, változatokat a keresztyén csoportok felfogásában és gyakorlatában. Mindegyik a maga módján felelt. Adva lévén az ember természete, csak ilyen változatos felelet lehetséges Isten beavatkozására. Ha jobban megértjük saját magunkat, eljutunk az egyházban tapasztalható különbségek jobb megértésére.

Isten Lelke mint a hűség keze

Mióta csak emberi lények megjelentek a föld színén, Isten Lelke velük volt, és amíg csak lakják, velük is lesz. De csak Krisztus által szereztünk tudomást jelenlétéről. Fokozatosan megtanultuk azt is, hogyan alakít és formál a Lélek népet Istennek, az újonnan megtanult igazság alapján álló, az újonnan megkapott erőből élő népet.

Végső soron az egység és különféleség helyes egyensúlyát a keresztyén közösségben a Lélek teremti és őrzi meg: az ő hűségéből élünk. Szándékosan használjuk a „hűség” kifejezést. Abból a jelenlétből fakad ez, ami megvolt az első keresztyén pünkösöd óta, és a közösséggel fog maradni az idők végéig.

A Lélek dolgozik az egyes személyekben éppúgy, mint az egész csoportban. Így egy Személy tart össze sok személyt. Mindegyiknek megadja a kezdeti képességet, hogy felismerjék Isten hatalmas tetteit a látható és fogható jelekben, és átadják magukat a hozzájuk érkező hívásnak. Ő adja meg a megértést, hogy fölfedezzük Isten hozzánk jutó szavának jelentését. Dinamikus erő ő az egész közösségben, s azt olyan eseményekre és szavakra összpontosítja, amelyeknek végső eredete Isten. Így a keresztyének lassan-lassan eljutnak az igazság mindig jobb és mélyebb megértésére, és segítséget kapnak, hogy ki tudják fejteni az egész emberiség javára. Ha a Lélek nem lenne ott, egyének és közösségek eltávolodhatnának, és olyan különbözőkké válhatnának egymástól, hogy különféleségük szétrombolná alapvető egységüket. Ezért a keresztyének gyülekezetei nem egyszerű emberi közösséget alkotnak, hanem olyan egységet, amelyet a Lélek ereje tart össze.

A Lélek segítségével mindnyájan együtt, mint zarándok népe, előrehaladhatnak Isten hatalmas tetteinek fölfedezésében és beszédének megértésében. De még így is eltávolodhatnak, különösen válságos időkben, amikor a közösség megoszlik, – hacsak a Lélek benső működésén túl nincsenek egyes sze-

mélyek a segítségükre, hogy megtalálják az igazságokat, és megtegyék a helyeset.

A keresztények inkább gyakorlatilag, mint elméletileg megértették, hogy a Lélek emberi személyeken át nyilvánítja ki hűségét. Kezdetben az apostolok voltak ezek, a feltámadás tanúi. Később az egyetemes zsinatokat tekintették olyan szervnek, amelyeken át a Lélek segített az Egyháznak legyőzni a hit válságait. A zsinatoktól használt régi kifejezés: „placuit Spiritui sancto et nobis”, „úgy tetszett a Szentléleknek és nekünk”, ezt a hitet fejezi ki. A püspököket, amikor a hit dolgában ítélnék, a Lélek támogatja, úgyhogy tanításuk által az egész nép hű maradhat az igazsághoz, és minden igazság forrásához – Istenhez.

Valaki fölveheti a kérdést: ezt értjük-e tévedhetetlenségen. A „tévedhetetlenség” vagy „csalatzokozhatatlanság” negatív kifejezés. Azt jelenti, hogy az Egyház nem tévedhet, amikor ünnepélyesen kijelentést tesz az isteni kinyilatkoztatást tartalmát illetően. De egy ilyen adomány vagy karizma nyilvánvalóan valami pozitívumban gyökerezik. Ez a pozitív alap a Lélek hűsége Isten népéhez. Nem engedheti, hogy eltévedjenek.

Színjátékunk így teljes lett. Az egység és különféleség dolgában adott válasz egyfelől túlságosan is egyszerűnek tűnik: oka – legalábbis részben – Isten önkinyilatkoztatásának gazdagsága és természetünk képtelensége arra, hogy egyszerre beléhatoljon. Ennél fogva egyének és közösségek igazán felfogják, de fokozatosan és töredékesen.

Ami a jövőre vonatkozó tervezést illeti, a biztosíték nem az emberi okosság körülmekintő számításában rejlik, hanem a Lélek maradandó jelenlétében a közösség körében. Ő vezeti őket, tanítja őket, és segít, hogy megragadják az igazságot, nem éles okoskodással, hanem azzal a belső látással, amit csakis a hit tud megadni.

Most már valamennyire értjük a dolgot. Ha ennek az az eredménye, hogy a saját életünkben hűségesebbek vagyunk a forráshoz, amelyből minden egység fakad, és türelmesebbek, résztvevőbbek az emberek iránt, akik lassacskán haladnak a teljes igazság megragadása felé, akkor elmékedésünk nem volt hiábavaló.

De mielőtt befejezzük, hadd érintsünk még két pontot. Mind a kettő történelmi valóságukban vonatkozik az emberi személyekre, amint megkapják Isten kinyilatkoztatását. Eszméik fejlődnek, és fejlődnek ők maguk is.

Fejlődő eszmék

Nem elég egyszerűen azt mondani, hogy Jézus élettörténete egy volt, és a négy evangélista négy különböző módon adta elő. Hozzá kellene tennünk, hogy fejlődés ment végbe a Márknál kifejezett eszméktől János evangéliumának belátásaiig. És ez a fejlődési folyamat még most sem ért véget. Minden keresztény nemzedék gondolkodói és írói által szemlélte az eredeti tudósítást, és új mélységekre talált benne. Így a kezdeti kinyilatkoztatás nem állapodott meg, hanem valóban úgy jelent meg, mint kicsiny mag, amely nagy fává növekszik.

Ezt az állítást ne úgy vegyük, mintha azt akarná mondani, hogy egységes haladás történt az igazság felé, kételkedés, megrekedés nélkül, egyetlen diadalmas értelmi haladás. Nem, nem így volt. A keresztény közösség mindig emberi jellegű maradt; ennél fogva mindig küzdenie kellett természetünk minden gyöngeségével. A megismerés terén való haladás – mert volt ilyen – nem jött létre erőfeszítés nélkül, sem visszaesések nélkül. De az egészet tekintve: az állandóan jelenlevő titok kérdéseitől ösztökélten, a folyvást folyó kutatás válaszait teremtvé, nyugodt szemlélődés és szilaj küzdelmek útján, a közösség közelebb jutott a misztérium gyökeréhez.

Úgy kell értenünk magunkat, mint ennek a hosszú folyamatnak résztvevőit. Ismerjük Isten titkait, és mégsem ismerjük. Birtokoljuk az igazságot, mégis teljesebb megértése felé kell haladnunk.

Kevés nemzedék volt a keresztény történelemben, amelynek az a kiváltság jutott osztályrészül, hogy annyira tanúja lehessen a fejlődő eszméknek, mint mi. Vegyük ezt annak, ami: túlradó életmegnyilvánulásnak, – még akkor is, ha itt-ott némi nyesegetés is szükséges.

Fejlődő személyek

Az eszmék fejlődésének forrása a személyek fejlődése.

Elég emlékünke idézni, hogyan nyílt meg az ember elméje az ismeret új területeinek, – a hatalmas mindenség mérhetetlen távolságaitól saját lelkünk rejte mélyeiig. Látóhatáruk kiszélesült, eddig ismeretlen birodalmakat fog át. Gondolkodásunk kategóriái kifejezhetetlenül kifinomultak. Hadd reméljük, hogy szívünk is megnyílik embertársaink, azaz minden nemzet és minden nép szükségéinek, jobban, mint valaha.

Ezt a fejlődést sem szabad úgy érteni, mintha mindenestül sima haladás lett volna. Voltak visszaesések. De az általános haladás tagadhatatlan.

Ma Isten kinyilatkoztatását szélesebben látó elmék fogadják be; választékosabban különböztető kifejezésekkel magyarázzák. Ennek az átalakulásnak jótéteményeit aratjuk le a biblikus egzegézisben. Több történt itt, mint régi irattekercsek és új eszmék fölfedezése. Az ősi szövegekhez közeledő személyek gondolkodása gazdagabb; szélesebb összefüggésben képesek értelmezni őket, és kifinomultabb elméleti felkészüléssel.

Az emberi személyek – és természetesen közösségeik – fejlődése forrása a különféleségnek is. És ne feledjük: mi ilyen fejlődő személyek vagyunk, s a többiek is mind körülöttünk. Nem csoda, ha ma annyiféle színben jelenik meg a keresztény kinyilatkoztatás.

Befejezés

Az egység és különféleség kérdését sohasem lehet úgy megoldani, mint egy matematikai problémát. Megvolt a keresztény történelem legkezdetén, és meglesz az idők végezetéig. Isten kinyilatkoztatásának az emberekre való hatása sokféle feleletet fog kiváltani; a Lélek azonban virrasztani fog, és biztossítja, hogy a közösség egésze ne váljék hűtlenné.

Természetesen nekünk magunknak is meg kell tennünk, ami tőlünk telik. Szilárdan kell vallanunk, hogy az új eszméknek szervesen kell kinőniök a régi hagyományokból. Ugyanilyen szilárdan kell állítanunk, hogy új nemzedékek meglepő belátásokra juthatnak, és előfordulhat, hogy ezekben a közösség esetleg – az elmélkedés és megvitatás rendes folyamata, valamint a pápa fősége alatt működő püspöki kollégium megkülönböztető adománya által – új színben ismeri fel Isten hiteles igazságát.

Stiassny József (Jeruzsálem)

A ZSIDÓ HÁZASSÁG A KERESZTÉNYSÉG KEZDETÉN

Előzetes megjegyzések

Rövid cikkünk arra szorítkozik, hogy az első század zsidóságának a házasságra vonatkozó jogszabályait írja le. Ez a megközelítés jogos, de ugyanakkor veszedelmes is, mivel mellőzi a házasság minden más szempontját, nevezetesen férj és feleség valóságos viszonyát. Ezt a viszonyt anekdoták és kis történetek illusztrálják a régi zsidó irodalomban mindenütt, megmutatva, hogy kétezer év óta az emberi természet nem sokat változott: megannyi életből vett portré, egyfelől gyöngéd vagy zsarnok férjéről, másfelől engedelmes vagy elviselhetetlen feleségekről!

Második megjegyzés: A jog természeténél fogva megőrző szerepet tölt be, és – legalábbis kifejezéseiben – késedelmet mutat a társadalmi valósághoz képest. Az alkalmazott formulák gyakran egy már elmúlt állapotra jellemzők. Óvakodnunk kell tehát attól, hogy belőlük kiindulva következtetéseket vonjunk le a nő konkrét helyzetét illetően.

Az „eljegyzés“

A zsidó jogban tulajdonképpen nincs a szó szoros értelmében vett eljegyzés, ha ezen a „sponsalia“-t értjük, vagyis közös megegyezéssel felbontható házassági ígéretet. A Talmud éppen úgy, mint a Biblia az „erussim“ kifejezést használja. A szó töve azt jelenti: valaminek az árát megfizetni. Az „erussim“ a „matrimonium ratum“-nak felel meg, amit a jogászok úgy határoznak meg, mint „ius futurae cohabitationis“-t, jogot a jövőendő együttlákásra. Meg kell ezt különböztetni a „ius ad corpus“-tól, a testhez való jogtól, vagyis az együttélés jogától.

Az „erussim“ kifejezés a zsidó szóhasználatban lassan eltűnik, és helyébe a „qiddushim“ szó lép. Ez a jól ismert „q-d-sh“ szógyök származéka „pi'el“ formában, és jelentése: megszentelni. Minden szövegösszefüggésben azt fejezi ki ez, hogy valamit különleges használatra elkülönítenek. Megszentelik a szabotot, elkülönítve a hat köznaptól, és fenntartva az Úr szolgálatára. A házasság összefüggésében a „qiddushim“ azt fejezi ki, hogy a fiatal lányt elkülönítik, azaz minden más férfinak tilos hozzá közeledni.